

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.9(477)

АНДРІЯШЕВСЬКА М.С.

**СУЧАСНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПРО ЗАПОБІГАННЯ
ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДІТЕЙ**

У межах науково-правничої статті автор актуалізував, навів, розглянув, проаналізував та оцінив зміст комплексу сучасних предметно-регулятивних міжнародно-правових норм про запобігання вчиненню злочинів проти дітей.

Ключові слова: сучасне міжнародне право, діти, дитяча віктимність, злочини проти дітей, запобігання вчиненню злочинів проти дітей.

В рамках даної науково-правової статті автор актуалізував, привел, рассмотрел, проанализировал и оценил содержание комплекса современных предметно-регулятивных международно-правовых норм о предотвращении совершения преступлений против детей.

Ключевые слова: современное международное право, дети, детская виктимность, преступления против детей, предупреждение совершения преступлений против детей.

Within the given law study the author actualized, presented, considered, analyzed and appreciated the content of the present subject-matter international law provisions' complex concerning measures for preventing the crimes against children.

Key words: present international law, children, childish victimity, crimes against children, preventing crimes against children.

Вступ. Загальнопринятною, невід'ємною, необхідною та виправданою складовою частиною всеохоплюючої, далекоглядної, послідовної й ефективної політики боротьби зі злочинами проти дітей є комплекс спеціальних профілактичних, попереджувальних заходів та дій стратегічного та тактичного характеру, спрямованих саме на запобігання вчиненню таких злочинів.

Сьогодні, з огляду на вражаючі, фундаментальні та перспективні досягнення вітчизняної та закордонної дитячої криминології, віктимології, соціології, психології та педагогіки, немає особливої потреби детально розкривати та доводити наявність об'єктивних, очевидних чинників та характерних рис, що свідчать про фундаментальну соціально-вікову, фізично-вікову та психологічно-вікову вразливість та незрілість дітей як потенційних та/або фактичних жертв кримінальних злочинів.

Однак, попри вказані науково-теоретичні досягнення та відповідні, суто практичні супровідні результати та загальносвітову нормативізацію невідвортної кримінальної відповідальності за потенційне та/або фактичне вчинення злочинів проти дітей, останні й досі залишаються одним із надзвичайно доступних, привабливих і поширених об'єктів для вчинення цілої низки протиправних діянь різного характеру та ступеня тяжкості.

Базовими чинниками й основними характерними рисами комплексної вразливості дітей як жертв кримінальних злочинів є, безумовно, їхні фізична слабкість, безпомічність та психоемоційна нестійкість. Проявами таких дитячих показників є схильність дітей до надмірної, небезпечної довірливості, розгубленості, перебільшеного відчаю, страху, стресу тощо.

До того ж, як відомо, саме досвід та наслідки перебування жертвою злочину накладає на дитину глибоку та подекуди, на жаль, невиліковну протягом усього її подальшого життя соціаль-

ну, психологічну й іноді і суто фізичну травму. Дитина, будучи найбільшою соціальною цінністю будь-якого суспільства, ставши одного разу жертвою кримінального злочину, може зазнати певної, іноді і суттєвої та незворотної, десоціалізації, психологічної (психічної) фрустрації та, безумовно, і власної криміналізації.

Тому саме запобігання вчиненню злочинів проти дітей здається та, безперечно, і є не менш важливим та актуальним напрямом боротьби зі вчиненням злочинів проти дітей, ніж притягнення правопорушників до кримінальної відповідальності.

Варто зазначити, що всебічне забезпечення й ефективний захист основоположних прав і свобод дітей, повсякчасне попередження будь-якого стороннього порушення та/або того чи іншого незаконного обмеження таких прав і свобод, зокрема запобігання злочинам проти дітей, є однією з фундаментальних цілей загальноправової та кримінально-правової політики не лише окремих держав, але й всього міжнародного співтовариства.

Саме тому проблематика нормативізації завдань, принципів, орієнтирів, практичних заходів та очікуваних відчутних результатів імплементації політики запобігання скоєнню злочинів проти дітей є невід'ємним складником змісту відповідних предметно-тематичного розгляду й із забезпечення та захисту основоположних прав і свобод дітей.

У свою чергу, відповідні міжнародно-правові норми, стандарти, принципи та заходи містяться в цілій низці відомих, гласних, чинних міжнародних (глобальних та європейських) конвенцій, декларацій, рекомендацій, пактів, угод, договорів, планів дій, стратегій, програм тощо.

Постановка завдання. Отже, здійснення зазначеного предметно-тематичного розгляду й аналізу, а також заключна оцінка змісту відповідних предметно-регулятивних норм саме цих – як універсальних, так і спеціалізованих – функціонально-цілевих джерел сучасного міжнародного права і є єдиною метою нашого комплексного науково-правничого дослідження.

Результати дослідження. Весь наявний, сукупний комплекс відповідних міжнародно-правових норм, інститутів, принципів, стратегій, завдань, рекомендацій та заходів, які в широкому сенсі формують цілісну систему запобігання вчиненню кримінальних злочинів проти дітей, початково відтворюється на основі двох нормативно-правових складників фундаментального характеру.

По-перше, зазначений комплекс оперує системою фундаментальних, достатньо чітких та природних нормативізованих термінологічних понять та уявлень про дитину як таку та притаманні їй соціально-вікові, фізично-вікові та психологічно-вікові характерні риси. Так, у ст. 1 Конвенції про права дитини визначено, що дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-тирічного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [4].

У Преамбулі ж до Декларації прав дитини окремо та небезпідставно зазначається, що дитина саме через її фізичну та розумову незрілість і вразливість потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту, до і після народження [1]. Так, Принцип 2 даної Декларації більш конкретно проголошує, що дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. Під час ухвалення із цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

Отже, безумовним є те, що заходи та дії з належного, спеціального правового захисту та спеціальної охорони дитини після її народження та, додамо від себе, у процесі її поступового дорослішання, передбачають і запобігання її віктимізації, тобто передбачають комплексне попередження вчинення кримінальних злочинів проти неї.

По-друге, системоутворювального, фундаментального значення набуває нормативізація змісту та важливості низки універсальних прав і свобод дитини, а також беззаперечного ціннісного імперативу щодо їх гарантування.

Згідно, наприклад, зі ст. ст. 3, 4 та 5 Загальної декларації прав людини, кожній людській особі незалежно від її віку гарантовано право на життя, свободу, особисту недоторканність, свободу від перебування в рабстві або в підневільному стані, свободу від тортур або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання [2].

Усі вказані, а також деякі інші універсальні права будь-якої людської особи, зокрема дитини, нормативно забезпечено також, наприклад, згідно з положеннями ст. ст. 2, 3, 4, 5, 9, 10 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (відома як Європейська конвенція про права людини і основоположні свободи) [3]. Ці ж самі людські (і дитячі) права і свободи нормативізовано також у ст. ст. 6, 7, 8, 9, 18 та 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [6].

Універсальні права людини гарантовано дитині і згідно, наприклад, зі ст. ст. 6, 7, 8 та ін. Конвенції про права дитини (право на життя, здоровий розвиток, індивідуальність, громадянство, ім'я, сімейні зв'язки тощо) [4].

Необхідний нам предметно-тематичний, системний, нормоутворюючий аспект всіх наведених універсальних прав і свобод людини і, безумовно, дитини, логічно полягає в тому, що діти можуть стати жертвами таких кримінальних злочинів, як вбивство, нанесення тяжких, середніх та інших тілесних ушкоджень, незаконні вилучення та продаж внутрішніх органів, викрадення, работоргівля, незаконне переміщення та неповернення із-за кордону, трудова, рабська, зокрема сексуальна та/або порнографічна експлуатація, насильство, незаконне (насильницьке) вербування, фізичні та моральні знущання, приниження особистої гідності, примушення до вчинення незаконних дій, особистісна дискримінація на тій чи іншій підставі тощо.

Саме тому в Принципі 9 Декларації прав дитини і проголошено в узагальнюючому, підсумковому контексті, що дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості й експлуатації. Вона, тобто дитина, не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі [1].

Як ми бачимо, ніщо інше, як безпосереднє злочинне порушення наведених універсальних дитячих прав і свобод саме є безумовним кримінальним злочином, якому треба всіляко, системно, ефективно та комплексно запобігати, зокрема через зусилля всього міжнародного співтовариства.

Фундаментальне предметне значення в межах нашої теми, на наш погляд, має, наприклад, і універсальне право людини, а отже, дитини також, на соціальне забезпечення, яке гарантується положеннями ст. 22 Загальної декларації прав людини [2].

Аналогічне право дитини нормативізовано в Принципі 4 Декларації прав дитини, згідно з яким дитина має отримувати гідне харчування, житло, повноцінний відпочинок і якісне медичне обслуговування [1]. Очевидний антикримінальний, антивіктимний, застережний вимір даного права відтворюється в тому, що віктимізація дитини може статися саме через її більше або менше соціальне неблагополуччя (бідність, голод, бродяжництво, відсутність житла або неприпустимі умови домашнього проживання тощо).

Згідно зі ст. 25 Загальної декларації прав людини, аналогічного змісту набуває і право людини (і дитини) на такий життєвий рівень, зокрема, їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї [2]. Аналогічне право всіх людей, без винятку, забезпечено і згідно зі ст. ст. 9 та 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [6]. У ч. 1 ст. 10 даного Пакту зазначено, що сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися, за можливості, якнайширші охорона і допомога, особливо під час її утворення і поки вона відповідає за несамостійних дітей та їх виховання [6]. Дитяче право на користування благами соціального забезпечення, серед яких соціальне страхування, рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини, гарантоване дитині згідно зі ст. ст. 26 та 27 Конвенції про права дитини [4].

Саме тому ми і маємо зазначити, що максимальне усунення чинників, причин і фактичного стану бідності, матеріально-фінансового неблагополуччя дитини, її батьків, інших родичів та/або законних опікунів, зміцнення в такий спосіб інституту сім'ї, є важливим, дієвим, ефективним західом запобігання скоєнню злочинів проти дітей.

Таку саму соціально ефективну, дієву антивіктимну роль відіграє і право кожної людини, насамперед дитини, на здобуття освіти. Так, у ч. 1 ст. 26 Загальної декларації прав людини проголошено, що освіта має бути безплатною, хоча б початкова і загальна, а в ч. 2 цієї ж статті зазначається, у свою чергу, що освіта має бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод [2].

Принцип 7 Декларації прав дитини також захищає дитяче право на здобуття освіти, яка має бути безплатною й обов'язковою, щонайменше на початкових рівнях [1]. Це ж саме право набуває імперативного значення і згідно зі ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [7] та ст. 28 Конвенції про права дитини [4].

Отже, усунення загального соціального неблагополуччя дитини, яке насамперед виражається в її матеріально-фінансових нестатках та неотриманні нею того чи іншого рівня освіти, є однією з необхідних, фундаментальних заборук у справі запобігання вчиненню кримінальних злочинів проти дітей.

Запобігання скоєнню злочинів як проти дорослих осіб, так і проти дітей має здійснюватися, безумовно, і через недопущення, згідно зі ст. 12 Загальної декларації прав людини, будь-якого безпідставного посягання на недоторканність житла, тайну кореспонденції або на честь і репута-

цію. Кожна людина, а отже, і дитина, має право на захист закону від такого втручання або таких посягань [2].

Відчутне антивіктимне, запобіжне, попереджувальне значення мають також і власне правоосвітні положення ч. 1 ст. 29 даної Декларації, в якій зазначено, що кожна людина має обов'язки перед суспільством, в якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи. Такими обов'язками перед суспільством, які має усвідомлювати та виконувати доросла людина, є ніщо інше, як невчинення будь-яких кримінальних злочинів, зокрема і злочинів проти дітей, а також ціннісно-імперативне, обережне ставлення до дитячого життя, здоров'я, свободи, недоторканності, моралі тощо.

Також не можна залишити поза увагою зміст загальносоціальних антивіктимних положень ч. 1 ст. 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права. Так, людині (і дитині) гарантовано право на участь у культурному житті, користування результатами науково-прогресу та їх практичне застосування [7].

У ч. 1 ст. 24 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права змістовно підсумовується все вищезазначене. Так, кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави [6].

Варто зазначити, що становище дитини як малолітньої особи нормативно відтворює і її становище/статус як потенційної малолітньої жертви злочинів, а згадані заходи щодо її захисту спрямовані і на попередження вчинення злочинів проти неї.

У ст. 26 даного Пакту зазначено, що всі люди, тобто і діти, є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону. Цей самий принцип заборони будь-якої дискримінації дитини забезпечено і згідно із ч. 3 ст. 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, в якій зазначається, що особливі заходи охорони і допомоги мають вживатися щодо всіх дітей і підлітків [7].

Дане право змістовно відтворює і право людини (та дитини) на попередження скоєння кримінальних злочинів проти неї.

Однак імперативність прав та інтересів саме дитини та її опосередкований антивіктимний вимір нормативізовано в Конвенції про права дитини.

Так, у ч. ч. 1 та 2 ст. 3 даної Конвенції зазначено, що в усіх діях щодо дітей незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що відповідають за соціальне забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини; держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і із цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів [1].

Не менш важливі антивіктимні положення містяться в ч. 3 ст. 3 даної Конвенції, де передбачено, що необхідно забезпечувати, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема в галузі безпеки й охорони здоров'я та з погляду численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду. Отже, професійна компетентність та морально-ціннісні орієнтири працівників відповідних державних установ є необхідними, невід'ємними складниками дитячої антивіктимної політики будь-якого суспільства.

Згідно зі ст. 5 даної Конвенції, держави-учасниці поважають відповідальність, права й обов'язки батьків, а також, у відповідних випадках, членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною. Дані антивіктимні положення логічно доповнюються змістом ч. 1 ст. 9 даної Конвенції, згідно з якою держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їхньому бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи, згідно із судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно ухвалити рішення щодо місця проживання дитини.

Тому не може бути жодних сумнівів у тому, що зростання дитини в сімейному, родинному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння є дієвим засобом запобігання вчиненню злочинів проти неї.

Складники міжнародно-правової системи запобігання скоєнню злочинів проти дітей можна розглянути на прикладі боротьби з тими чи іншими конкретними кримінальними злочинами. Тому звернемося до змісту загальних криминологічних і антивіктимних складників Конвенції про права дитини.

Так, у ч. 1 ст. 11 даної Конвенції зазначено, що держави-учасниці вживають заходів (зокрема, запобіжних) для боротьби з незаконним переміщенням і поверненням дітей із-за кордону.

Згідно зі ст. 16 даної Конвенції, злочинним визнається свавільне або незаконне втручання в здійснення дитячого права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконне посягання на честь і гідність дитини. Тобто дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

У ст. 19 даної Конвенції зауважено, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів для захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження й експлуатації, зокрема сексуальних зловживань, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Такі заходи захисту, за необхідності, передбачають ефективні процедури для розроблення соціальних програм із метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також для порушення початку судової процедури.

У ст. 20 даної Конвенції нормативізовано важливість та дієвість антивіктимної турботи про дитину, яка опинилася в тяжких сімейних, невизначених обставинах. Зазначається, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надаються державою. Держави-учасниці, відповідно до своїх національних законів, забезпечують зміну догляду за дитиною.

Саме тому фундаментальні та дієві дитячі антивіктимні складники повинні відтворюватися і, наприклад, у національній політиці усиновлення дітей. Так, у ст. 21 даної Конвенції зазначено, що держави-учасниці, які визнають і/чи дозволяють існування системи усиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини передусім бралися до уваги, вони: забезпечують, щоб усиновлення дитини дозволяли лише компетентні власті, які визначають згідно із застосовуваними законом і процедурами та на підставі всієї інформації, що стосується справи і достовірна, що усиновлення допустимо з огляду на статус дитини щодо батьків, родичів і законних опікунів і що, якщо потрібно, зацікавлені особи дали свою усвідомлену згоду на усиновлення на підставі такої консультації, яка може бути необхідною; визначають, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або усиновлення, і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини неможливе; забезпечують, щоб у разі всиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі самі гарантії і норми, які застосовуються щодо всиновлення всередині країни.

Також, як відомо, легкими жертвами злочинів можуть стати діти з особливими фізичними і психологічними потребами/вадами. Тому зміст ч. 2 ст. 23 даної Конвенції забезпечує право неповнолітньої дитини на особливе піклування. Держави-учасниці заохочують і забезпечують надання, за наявності ресурсів, дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.

Тяжким злочином, вчиненню якого необхідно всіляко запобігати, є та чи інша незаконна експлуатація дитини. Так, у ст. ст. 32, 33 та 34 даної Конвенції визнано право дитини на захист від економічної експлуатації та виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в здобутті нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку, від залучення дітей до протизаконного виробництва наркотичних та психотропних речовин і торгівлі ними, від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень.

Суто криминологічний запобіжний зміст ст. 35 даної Конвенції визначає важливість саме відвернення, тобто запобігання викраденням дітей, торгівлі дітьми чи їх контрабанди в будь-яких цілях і в будь-якій формі.

Велике значення має і запобігання вчиненню кримінальних злочинів проти тих дітей, які самі порушили кримінальне законодавство. Тому в ст. 37 даної Конвенції зазначається

ся, що держави-учасниці забезпечують, щоб: жодна дитина не піддавалася катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поведження чи покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, скоєні особами, молодшими 18 років; жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно із законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого періоду часу; обов'язкове гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повага до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, кожна позбавлена волі дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не варто робити, та мати право підтримувати зв'язок зі своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком особливих обставин.

Серед чисельних джерел сучасного міжнародного права, які стосуються проблематики боротьби з конкретним видами кримінальних злочинів, саме Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства нормативно передбачає, по-перше, власне саму політику боротьби з означеним правопорушенням, яке, у свою чергу, може бути вчиненим саме проти дітей, а по-друге, відповідні запобіжні, попереджувальні, антивіктимні заходи.

Першим видом необхідних попереджувальних заходів є забезпечення обізнаності з даною проблематики дорослого суспільства, до представників якого належать особи, які контактують із дітьми та мають надавати їм відповідну допомогу.

Так, у ч. ч. 1 та 2 ст. 5 «Наймання, навчання та підвищення обізнаності спеціалістів, які працюють у контакті з дітьми» гл. II «Запобіжні заходи» даної Конвенції зазначено, що кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для сприяння обізнаності про захист і права дітей серед осіб, які постійно контактують із дітьми в галузях освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, у судовій та правоохоронній сферах і в галузях, пов'язаних зі спортом, культурою та відпочинком. Кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення надання особам, згаданим у п. 1 цієї статті, відповідних знань про сексуальну експлуатацію та сексуальне насильство стосовно дітей, засоби виявлення таких явищ та можливості, згадані в п. 1 ст. 12 цієї Конвенції [5].

Наступним запобіжним заходом, згідно із ч. 3 даної статті, є специфічне, цілком виправдане обмеження професійних прав окремих категорій осіб. Так, зазначається, що кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів відповідно до свого національного законодавства для забезпечення умов, за яких унеможливується зайняття кандидатами, засудженими за вчинення діянь сексуальної експлуатації або сексуального насильства стосовно дітей, професіями, виконання яких передбачає регулярні контакти з дітьми [5].

Наступним видом антивіктимного заходу є освіта самих дітей – потенційних жертв таких злочинів. У ст. 6 «Освіта для дітей» даної Конвенції зазначено, що кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення отримання дітьми протягом дошкільної та загальної середньої освіти інформації про ризик сексуальної експлуатації та сексуального насильства, а також про засоби самозахисту відповідно до їхнього рівня розвитку. Ця інформація, яка забезпечується там, де це доречно, у співробітництві з батьками, надається в загальнішому контексті інформації про статеве життя, звертає особливу увагу на випадки ризику, особливо ті, які передбачають використання нових інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Також приділено увагу питанню контролю за поведінкою осіб, які здатні вчинити такі злочини. Тому в ст. 7 «Програми або заходи запобіжного втручання» сказано, що кожна сторона забезпечує можливість доступу тим особам, які побоюються, що можуть учинити будь-яке з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, де це доречно, до програм або заходів ефективного втручання, спрямованих на оцінювання та недопущення ризику можливого скоєння правопорушень.

Іншим запобіжним заходом є залучення громадських зусиль для протидії таким злочинам. У ст. 8 «Заходи для громадськості» даної Конвенції передбачено, що кожна сторона вживає комплексних заходів з підвищення обізнаності громадськості, надаючи інформацію про явище сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і про запобіжні заходи, яких може бути вжито. Кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання поширенню матеріалів, що рекламують установлені відповідно до цієї Конвенції правопорушення, або для заборони їх.

Останнім заходом із запобігання досліджуваному злочину проти дітей є залучення самих дітей та відповідних активних секторів до вироблення належної національної політики. У ст. 9 «Участь дітей, приватний сектор, засоби масової інформації та громадянське суспільство» даної Конвенції йдеться про те, що кожна сторона сприяє участі дітей, відповідно до їхнього рівня розвитку, у розробленні та реалізації державної політики, програм або інших ініціатив стосовно боротьби із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством щодо дітей. Кожна сторона заохочує приватний сектор, зокрема сектор інформаційно-комунікаційних технологій, індустрію туризму та подорожей, банківський та фінансовий сектори, а також громадянське суспільство брати участь у розробленні та реалізації політики запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і застосовувати внутрішні норми шляхом здійснення саморегулювання або спільного регулювання. Кожна сторона заохочує засоби масової інформації висвітлювати належну інформацію стосовно всіх аспектів сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо дітей із належною повагою до незалежності засобів масової інформації та свободи слова. Кожна сторона заохочує фінансування, зокрема, де це доречно, шляхом створення фондів, а також проєктів і програм, які громадянське суспільство виконує для запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і для їхнього захисту.

Висновки. Сучасне міжнародне право відтворює правовий статус дітей – потенційних та/або фактичних жертв злочинів у межах системи міжнародних норм про забезпечення універсальних прав і свобод людини, а отже, дитини.

Наявність вищенаведених універсальних прав і свобод людини, дитини також, побічно означає, що такі права дітей потенційно можуть бути порушені зловмисниками, а самі діти можуть стати жертвами кримінальних та інших злочинів.

Відповідні, розглянуті нами норми сучасного міжнародного й європейського права передбачають різні обов'язкові заходи із запобігання вчиненню злочинів проти дітей.

Однак сучасне міжнародне й європейське право потребує розроблення й укладання окремого, універсального, деталізованого, предметно-спеціалізованого правового джерела з питань запобігання вчиненню кримінальних злочинів проти дітей.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_927.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.